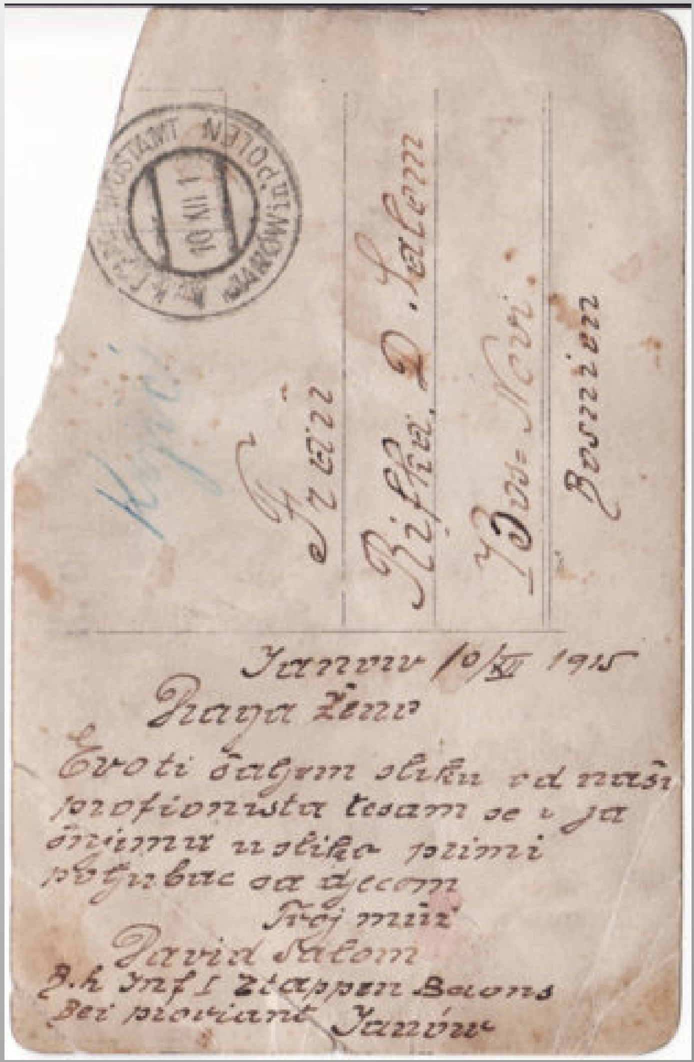
Jevreji u ratovima za slobodu Srbije 1912 – 1918.

ALBUM PORODICE SALOM 1914 – 1918.

David Salom

Žrtve pale za otadžbinu, 1912-1919. Balkanski ratovi, Prvi svetski rat

- Ada Cigalnija
- Mačkov Kamen – Ljubovija
- Gornji Milanovac
- Grocka
- Debelo Brdo kod Valjeva
- Albanija
- Avala (Beli Potok)
- Vidin
- Ponjik kod Valjeva
- Kriva Palanka
- Kosmaj
- Konatica (Kolubarska bitka)
- Kačanik
- Kavadar
- Kosjerić
- Kumanovo
- Kratovo
- Lajkovac
- Loznica
- Merdari
- Jedrene
- Gućevo
- Kosjeric
- Brod na Savi
- Vladino polje
- Kajmačkalan
- Obrenovac
- Solunski front
- Ostrovsko Jezero
- Ferizovici
- Šabac

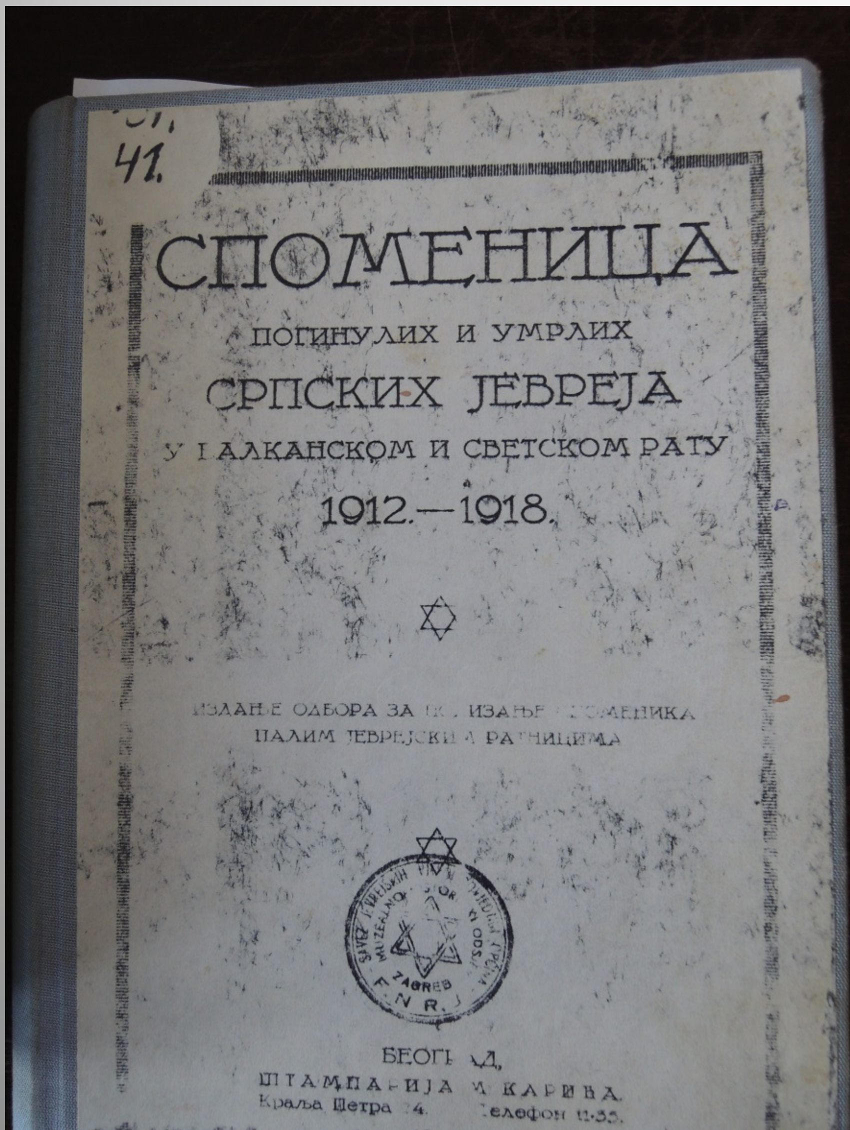
A SERVIAN OUTPOST ON THE DANUBE

The Retaking of Belgrade by the Little Servian Army Was the Most Unexpected Victory of the War

(Photo (C) by International News Service.)

Рапортирање на положај год.
Снимак Ј. Вилентијевића Ф.

Voli zemlju u kojoj si se rodio i u kojoj živiš jer ona je tvoja domovina *

“ Pali ste, jer je ljubav prema Otadžbini bila za Vas sveto osećanje, ispunjeno odanošću i gotovošću na požrtvovanje prema najčistijim idealima patriotizma. Položili ste svoje živote da zaštitite naše; zavili ste u crno vaše drage i mile da obradujete naše.

Na bojnome polju bacili ste se u naručje smrti da se možemo mi u mirnoj sadašnjici predati radu i napretku uživanju i zadovoljstvu “.

* Iz predgovora Spomenice

Šta je prethodilo velikom patriotizmu, herojstvu i datim životima za slobodu otadžbine – Srbije

(pregled kroz istoriju)

Jevreji u Srbiji

- Prvi Jevreji na Balkanu – romanioti, 3.vek n.e.
- Izgon iz Španije 1492 – sefardsko jevrejstvo, 16.vek
- Pogromi i progoni Jevreja u Centralnoj i Istočnoj Evropi – aškenasko jevrejstvo, 17.vek
- Jevreji u Srbiji tokom Otomanskog carstva, 17-19.vek
- Austrougarska monarhija, 18.vek
- U oslobođjenoj Srbiji, 19.vek
- U Kraljevini SHS, 20.vek
- U Kraljevini Jugoslaviji, 20.vek
- U FNRJ / SFRJ, 20.vek
- U Republici Srbiji danas

Pravno-društveni položaj Jevreja u zajednicama na prostoru Balkana

- Sloboda nastanjivanja i kretanja
- Pravo na obrazovanje
- Verska prava
- Ekonomska prava
- Vojna obaveza

Ustavna načela i propisi u Srbiji i Jugoslaviji

- Ustavi Kneževine Srbije 1835, 1848, **1869**.
- Ustav Kraljevine Srbije 1888, 1901, 1903.
- Ustav Kraljevine SHS 1921.
- Zakon Kraljevine Jugoslavije o Jevrejskoj verskoj zajednici **1926**.
- Ustav Kraljevine Jugoslavije 1931.

Ustav Kneževstva Srbije iz 1869.

Član 35: Svaki je Srbin vojnik i dužan je da služi u vojsci stajaćoj i narodnoj...

Jevreji su morali služiti obavezni rok
Služili u garnizonima: Beograd, Smederevo, Šabac
Rodovi: pešadija, konjica, artiljerija
Dobrovoljci u Legiji kraljice Natalije

70tih godina 19.veka u Srbiji je bilo oko 2000 Jevreja
(~ 0,15 % od ukupnog broja stanovnika)

Srpsko - turski rat 1876.

55 jevrejskih imena (~2,68% jevrejskog stanovništva)

- Istaknuti borci

Odlikovani:
dr Samuel Pops i dr Bernard Bril - Takovski krst (vodili poljske bolnice)
Benjamin Ruso – Srebrna medalja za hrabrost

Mihael Ozer – trubač Beogradskog konjičkog eskadrona

- Jevrejsko dobrovoljno žensko drustvo (1874) - patriotski i humanitarni rad

David Bohor (Haim Davičo)

Trgovac i bankar;
Blizak prijatelj i saradnik sa
Knezom Milošem Obrenovićem;
1817 -1835 Nabavljao oružje i
municiju za srpske vojne snage;
Zvanični liferant za vojne potrebe

Josif Šlezinger

Sombor 1794 - Beograd 1870.
Kompozitor, dirigent, prvi kapelnik vojne muzike u Kneževini Srbiji
Kantor u Novom Sadu
Svirao violinu, orgulje, frulu
1819 kapelnik muzičke građanske garde
1829 Šabac kod Jevrema Obrenovića
Dirigovao vojnom bandom u Šapcu i Kragujevcu gde se formira kneževa banda
1835 imenovan za kapelnika - kapel majstor
1837 manevri srpske vojske
1840 kapel majstor u Beogradu
1856 Aleksandar Karađorđevic ga imenuje za kapel majstora
1859 Miloš mu daje čin kapetana
1868 dirigovao vojnom bandom na pogrebu kneza Mihajla
Napisao preko 500 kompozicija (više od 100 marševa, podloge za narodne i gradske pesme)
Sahranjen u Beogradu uz vojne počasti

Tajtacak – Munk Natalija, Neti

Beograd 13.03.1864 – Beograd 08.04.1924.

1885. Srpsko-bugarski rat, bolničarka - dobrovoljac
Glavna nastojnica bolnice u Donjem gradu u Beogradu
Radila u Crvenom krstu
Za vreme Balkanskih ratova i Prvog svetskog rata negovala obolele od tifusa i kolere
Organizovala bolnicu u Kruševcu

Odlikovanja:
Povelja i Srebrna medalja kraljice Natalije, Medalja Crvenog krsta, Krst Crvenog krsta i Krst Milosrđa, Srebrna medalja za revnosnu službu, Zlatna medalja za revnosnu službu, Karađorđeva zvezda, Dva puta Orden Svetog Save, Spomenice svih ratova od 1876-1918

Jevreji i Balkanski ratovi 1912 - 1913

- 6000 Jevreja u Srbiji (Beograd, Niš, Požarevac, Kragujevac, Šabac)
- 800 boraca u srpskoj vojsci - 12,33% ukupnog jevrejskog stanovništva
- 1912, septembar, proglas o mobilizaciji i služba (molepstvija) za pobedu Srbije, rabini Isak Alkalaj i Ignjat Šlang
- Poginuli: Josif Albahari Isak Anđelo, Josif Ruso, Avram Saso (“jedrenski kvartet”), Isak Amar, Moša Amar, David Andjelković, Benko Davičo, Avram Demajo, Samuilo Elić, Maks Gutman, Nisim H. Koen, Ašer M. Levi, Jakov Mevorah, Danilo Nahmijas, Hajnrih Šatner
- Na inicijativu rabina Isaka Alkalaja, sefardska zajednica poklonila bolnicu od 100 postelja
- Aškenaska opstina na čelu sa rabinom Šlangom uredila i opremila 22. rezervnu bolnicu sa 64 postelje
- Dr Fridrih Pops rezervni kapetan odlikovan zlatnom medaljom za hrabrost

Beogradski Jevreji na Jedrenu, 1913.
JEVREJSKIH OPŠTINA JUGOSLAVIJE

Beogradski Jevreji na Jedrenu, 1913.

(služili u puku Dunavske divizije drugog poziva)

“U ratovima za oslobođenje koje je vodila Srbija učestvovali su uvek i svi naši Jevreji”, piše Politika, 28.03.1933.godine u povodu dvadesetogodišnjice od Balkanskog rata (1912 -1913)

Na fotografiji:
Narednici: Mihajlo S. Levi, Jakov I. Ruso
Podnarednici: **Josif Albahari** i Jakov Mešulam;
Kaplar: Aron Hajon
Redovi: David Alvu, Nisim Pinto, Isak Karijo, Avram B. Hajim, Avram Levi, Moric Levi, Avram Jontović, **Isak Anđelo**, **Avram Saso**, Hajim Leli, Raza Romano, Aron Romano, Isak Daniti, **Bokore Ruso**, Binja B. Rafailović, Juda Pinto, Danilo Katalan, Jakov Alšah, Solomon Isak, Isak Mevorah

Komentar vlasnika fotografije, beogradskog Jevrejina:
“Smatram da imena ovih boraca sa Jedrena treba da budu pomenuta. Ti ljudi iz stare generacije koja je jimala sreću da učestvuje u epopeji jednog plemenitog naroda, nesumnjivo da imaju prava da budu bar javno pomenuti u danima kada se ogrezlo u najgrublji materijalizam. A zatim mlađe generacije treba da vide da je postojalo jedno doba kada je ljubav ka Otadžbini od strane svih vera i svih nacija bila bezgranična. Jer plemeniti srpski narod veličinom svoga srca to je od vajkada i zaslužio.”

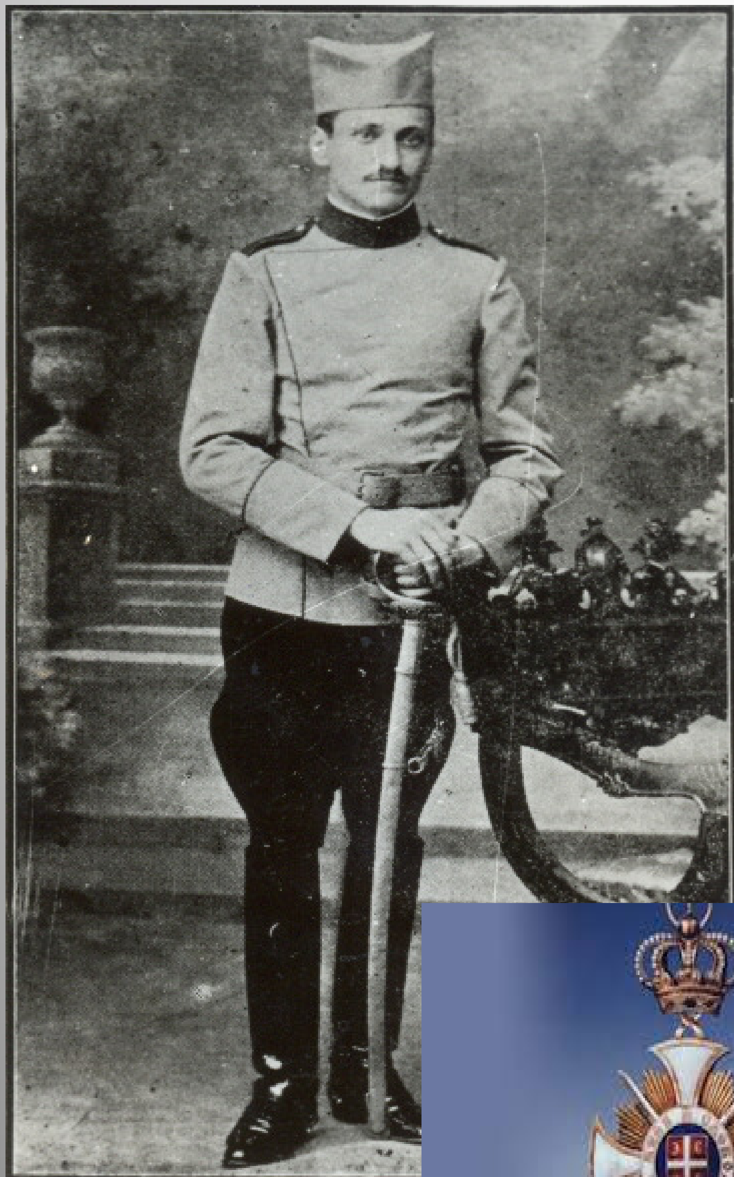

Benko Davičo

Rođen u Beogradu 07.10.1871.godine
Advokat

Učesnik u Balkanskom ratu 1912 -1913
Rezervni pešadijski poručnik

Umro u Beogradu 29. 06.1913. godine

David Isaka Amar

Rođen u Beogradu 01.09.1883.godine
Bankarski činovnik

Rezervni konjički poručnik, vodnik III voda Dunavske divizije Konjićkog eskadrona
Učesnik Balkanskih ratova.
Odlikovan medaljom za hrabrost i za revnosnu službu.

Poginuo 08. 08.1916.godine kod mesta “Ovča glava” na Ostrovskom jezeru.

Na dan pogibije odlikovan Karađorđevom zvezdom sa mačevima IV stepena

Moša Amar

Beograd 09.04.1887 - Uroševac 12.10.1912.
Trgovac
Rezervni konjički potporučnik

U Balkanskom ratu je bio komandant Mitraljeskog odelenja i na čelu svog eskadrona ušao u Uroševac.
Nakon napada Arnauta hrabra pogibija celog eskadrona sa Mošom na čelu.
Treća armija je osvojeni breg nazvala Amarov breg.

Sahranjen je u Beogradu 08.11.1912. godine uz vojne i državne počasti.

Jedna od ulica u Beogradu nosi ime Braće Amar

СОЛОМОН И. АМАР

Банкарски чиновник

Поднаредник инжињерске чете Дунав. Дивиз., II. поз.

Solomon I. Amar

Rođen 12.08.1881. godine u Beogradu

Bankarski činovnik

Učestvovao u oba Balkanska rata
Podnarednik inženjerske čete Dunavske divizije, II poziva

Umro na Cetinju 07.06.1915.godine

Junaci Prvog svetskog rata

- Opšti odaziv Jevreja na mobilizaciju
- Učešće u svim borbama, patnjama i pobedama srpskog naroda

- Primeri junaštva i patriotizma:

Leon Lebl, braća Davićo, Avram Beraha, braća Amar, porodica Ruso (4 sina), Danilo Albahari, Jaša Alfandari, Morduh Novogorodski, rabin Šalom Ruso, David Albala, Iro Gutman, Rafailo Anaf, Solomon Alkalaj, David Alkalaj, Natalija Neti Munk, Avram Josif Vinaver, Stanislav Vinaver, Avram Lević, Jovan Mandil, Šemaja Demajo, Fridrih Pops, Bencion Buli, Julius Minh, Azriel Levi, Geca Kon, Aron Alkala, Paulina Lebl - Albala, Oto Gavrilović Fišer, Josif Tajtacak, Miša Kararivas, Moša Almuzlinovic, Hajim Josif, Jakov Maclijah, Moša Levi, Moša Isak Pesah, Josif B Levi, Moša David Asael, Moša Levi Naftalić,Herman Lebl, Moša Avramović, Solomon Navon, Ignjat Frajdenfeld, Eliezer I. Mizrahi, David Montijas, Jakov Josif, Moric Faro, Moris Benjamin, Avram J. Levi, Josif Amar, Gavriel Juda Kamhi, Rahamim Amodaj, Maks Gutman, David Medina, Moša Amodaj, Maksim Demajo, Solomon Josif Levi, Jakov Hazan, Nisim Albahari, Sabetaj Testa, Salomon Konforti, Rahamim Josifović, Binja Daniti, David Koen

Hajim M. Davičo

Rođen u Beogradu 31.10.1872.godine

Advokat

U ratovima 1912-1913 bio pukovski ađutant i zamenik komandanta bataljona

U Prvom svetskom ratu: Rezervni pešadijski kapetan, komandant I bataljona VII puka III poziva

Poginuo 25.11.1914.godine na Kosmaju, Ravni Gaj

Leon B. Lebl

Rođen u Beogradu 23.12.1892. godine
Student filozofije
Pisar univerziteta, žurnalista

Podnarednik đak,1. čete, 2. bataljona, IV puka II poziva

Poginuo u Stepojevačkim Šančevima kod sela Leskovac na Kosmaju 29.11.1914. godine

Dr Avram Josif Vinaver

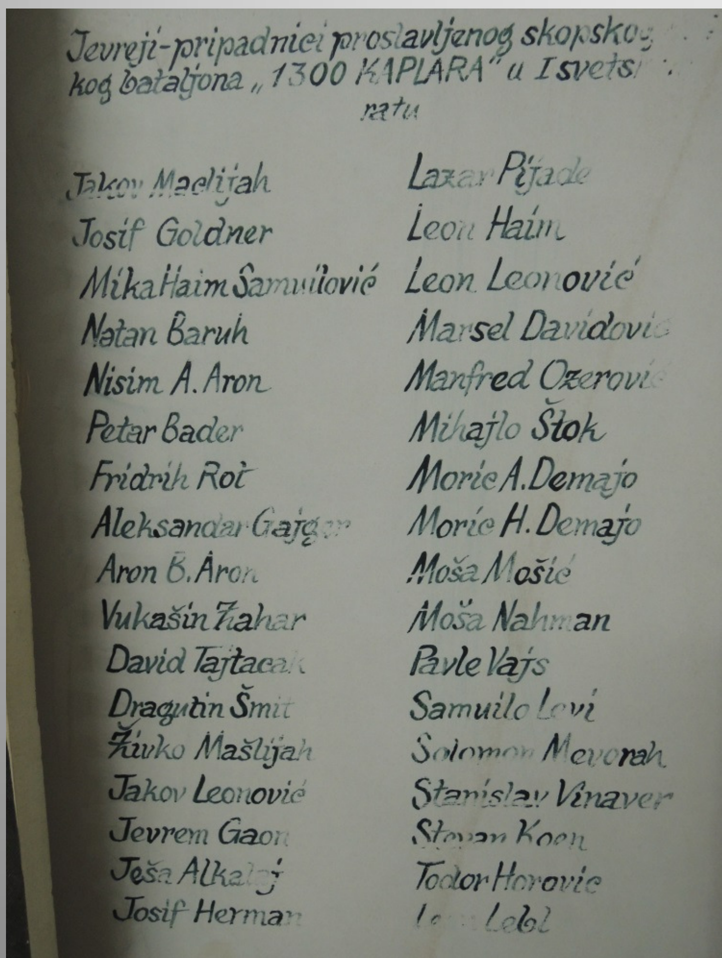

“...Rođen je oko 1862. godine u Varšavi.
Doktorirao je medicinu u Krakovu 1887.
Nastanio se u Šapcu 1890.
Veliki zaslužnik za narodno zdravlje. Kao opštinski odbornik uveo je arteske bunare.
Prvi rendgen aparat koji je prešao Savu i Dunav, on je doneo u Šabac, pa je bolesnike iz Beograda s puta za Beč - okrenuo u Šabac!

U ratovima sanitetski oficir, besprimerno požrtvovan, odlikovan 1913, a 1914, za vreme prve okupacije Valjeva, iz bolnice smelo proterao nasrtljive okupatorske oficire.
Osuđen na smrt, on je zbog viteškog držanja i neobične hrabrosti odmah i pomilovan.

Braneći srpsku vojsku od epidemije, i samoj je podlegao u Đevđeliji 1915. Sahranjen u zajedničkoj krečani (po njegovom naređenju!).
Nije ni groba ostavio svojoj porodici i novoj otadžbini Srbiji, jedan od njenih najvećih zaslužnika, rezervni sanitetski major dr Avram Josif Vinaver."

Od **1300 kaplara** (naziv za još nedoškolovane oficire koji su poslati kao pojačanje Prvoj armiji u Kolubarskoj bici) **34 su bili Jevreji**

Jevreji-pripadnici proslavljenog skopskog bataljona „1300 KAPLARA" u I svets[kom] ratu

Jakov Maclijah
Josif Goldner
Mika Haim Šamuilović
Natan Baruh
Nisim A. Aron
Petar Bader
Fridrih Roj
Aleksandar Gajger
Aron B. Aron
Vukašin Zahar
David Tajtacak
Dragutin Šmit
Živko Maslijah
Jakov Leonović
Jevrem Gaon
Ješa Alkalaj
Josif Herman

Lazar Pijade
Leon Haim
Leon Leonović
Marsel Davidovi[ć]
Manfred Ozerovi[ć]
Mihajlo Štok
Moric A. Demajo
Moric H. Demajo
Moša Mošić
Moša Nahman
Pavle Vajs
Samuilo Levi
Solomon Mevorah
Stanislav Vinaver
Stevan Koen
Todor Horovic
Leon Lebl

Stanislav Vinaver

Erudita, književnik i prevodilac
Rođen je 01. marta 1891. godine u Šapcu u uglednoj jevrejskoj porodici. Otac Avram Josif Vinaver bio je lekar, a majka Ruža pijanistkinja.
Osnovnu školu je završio u Šapcu; gimnaziju je učio u Šapcu i Beogradu.
Na pariskoj Sorboni je studirao matematiku i fiziku i tada postaje sledbenik filozofskih ideja Anrija Beronsona. Godine 1911. objavljuje zbirku simbolističke poezije «Mjeća».

U Balkanskim ratovima i Prvom svetskom ratu učestvovao je kao dobrovoljac.
Jedan je od **1300 kaplara**.
Bio je poručnik u slavnom Đačkom bataljonu.
Prešao golgotu povlačenja preko Albanije. Na Krfu se angažovao kao urednik Srpskih novina.
Radio kao službenik Državnog presbiroa.

Binja A. Daniti

Rodio se u Nišu 09. 06.1868.godine.

Podnarednik 1. čete 2. bataljona II prekobrojnog pešadijskog puka III poziva

Poginuo 12.10.1914. pri zauzimanju važnog strateskog položaja “Popović” kod Kosjerića.
U jurišu dao primer izuzetne hrabrosti.

Za hrabrost odlikovan Karađorđevom zvezdom

Šalom A. Ruso

Povodom proslave dana Pashe 1918. godine, sveštenik komande mesta u Solunu, održao patriotski govor srpskim vojnicima i oficirima, Jevrejima, koji su se borili za oslobođenje svoje otadžbine Srbije

“Nas Jevreje iz Srbije teši što ovde nismo sami, jer ne zaboravimo, Mojsej nije sam, i Navin je s njim! Ne zaboravimo da će isto kao i u doba našega Zaveta što je Isus Navin uveo narod u zemlju Hanana, da će nas i danas naš Navin, vođ naroda srpskog, oličen vojskom srpskom, uvesti u obetovanu zemlju od Hanana - u našu Srbiju. Naročitu radost moralo je osetiti srce po svetu rasejanih Jevreja zbog svega toga. Milioni naših sinova prenuli su se i novom nadom i novim životom. Samo mi ne. Ne, mi nismo! A nismo stoga što smo mi taj i takav život oduvek imali u Srbiji. Imali smo ga, i ne da verujemo no znamo da će biti još i lepši no što beše…”

Ovaj govor srpskim vojnicima mojsijevcima na Solunskom frontu predstavlja najlepše priznanje Srbiji, duhu slobode, tolerancije i čovečnosti srpske demokratije. On čini veliku čast Srbiji, ali isto toliko i srpskim Jevrejima. Nazvati Srbiju „obećanom zemljom" srbijanskih Jevreja - prema poslovičnoj biblijskoj reči koja je ušla u jezik svih naroda - kao što je to učinio Šalom Ruso, sigurno predstavlja jedinstven izraz ljubavi i vernosti srbijanskih Jevreja prema Srbiji koji zaslužuje da se istakne.

Dr David Albala

Lekar, ratnik, političar, srpski, jugoslovenski i jevrejski javni radnik
Rođen je u Beograd 01.11.1886.godine
Otac Avram Kovu, limar, majka Lea R. Melamed
Pohađao je osnovnu školu kod Saborne crkve i Prvu beogradski gimnaziju
Od mladosti aktivan u jevrejskoj zajednici (Gideon)
1910. zavrsio medicinske studije u Beču
(Podrška "Potpore" za studije; Član Bar Giore u Beču)
1910-1912. brodski lekar
Učestvovao u Balkanskim kao lekar, sanitetski oficir, učestvovao je oba Balkanska i Prvom svetskom ratu, i to kao borac u prvim redovima. Bio je ranjavan, preživeo je tešku kontuziju, pegavi tifus i koleru.
Po okončanju rata poneo je Albansku spomenicu, kao i više naših i stranih odličja.
1914 - lekar u Bitolju
Prvi svetski rat - trupni lekar na Drini i Ceru
Povlačio se preko Albanije do Krfa i Egipta
1916 - služi u vojnoj bolnici u Bitolju
Lekarska praksa u Vrnjačkoj Banji
1919 - osniva cionističko društvo "Karmel"
Aktivista i rukovodilac zajednice
Pokretač 3 glasnika u jevrejskoj zajednici
Pisao članke za Politiku, Židov, Jevrejski glas, Vreme
Preminuo je 04. 04.1942. u Vašingtonu, SAD

Albaline misije za Srbiju i jevrejstvo u SAD

1917-1928. Albala član srpske vojne misije u SAD po odobrenju i nadzoru Vlade (Pašić)
Lobira i skuplja finansijsku pomoć za Srbiju
Odobren ratni zajam od 1milion $ za Srbiju

Srbija prva podržala Balfurovu deklaraciju
- formiranje Jevrejske države
Jedan je od organizatora jevrejske brigade koja je 1918. Godine otišla da ratuje u Palestinu

Učestvovao u Svečanom maršu dobrovoljaca u 5. aveniji u Njujorku
Prisutan na Versajskoj konferenciji 1918-1919.
1935. Spomen šuma kralja Aleksandra u Palestini
1939 - II tajna misija za SAD po nalogu kneza Pavla da obezbedi kredite i moderno naoružanje

Nosilac Albanske spomenice
Izmedju dva rata aktivan član i lider jev. zajednice

Rudolf Arčibald Rajs, 1875-1929

Naturalizovani Švajcarac, Nemac po poreklu, **Jevrejin po krvi**, hemičar po obrazovanju, organizator policijske službe u mnogim zemljama, istaknuti profesor univerziteta i priznati naučnik, isledník ratnih zločina i ratni dopisnik iz Srbije, veliki prijatelj Srba iz najtežih dana, eksperet na konferenciji mira, autor brojnih knjiga, priručnika i članaka o Srbiji i srpskom narodu, počasni kapetan srpske vojske iz Prvog svetskog rata, vojnik pravde istine i prava

Na Solunskom frontu od 1916. do 1919. godine

Sahranjen na Topčiderskom groblju, dok mu srce, po njegovoj želji, počiva na Kajmakčalanu.

Spomenik Arčibaldu Rajsu
Autor: Marko Brežanin
(Topčiderski park; podignut 1931)

Doktor Arčibald Rajs (1876-1929, publicista, profesor Univerziteta u Lozani, poznati kriminolog).
Na poziv srpske Vlade sproveo anketu o mađarskim, nemačkim i bugarskim zverstvima u Srbiji za vreme Prvog svetskog rata.
Na Solunskom frontu je bio od 1916. do 1919. godine
Sahranjen je na Topčiderskom groblju, dok mu srce, po njegovoj želji, počiva na Kajmakčalanu.

Hvala na pažnji!